

LIETUVIŲ KALBA (GIMTOJI)

Rašinio temos ir tekstai interpretacijai

Mokyklinio brandos egzamino užduotis
(pagrindinė sesija)

2006 m. gegužės 23 d.

Trukmė 3 val. (180 min.)

NURODYMAI:

- Šiame sąsiuvinyje jums pateiktos trys rašinių temos ir trys tekstai interpretacijai. Pasirinkite **vieną iš jų** – rašinį arba teksto interpretaciją – ir parašykite darbą.
- Savo darbą (juodrašį ir švarrašį) rašykite mokyklos antspaudu pažymėtuose popieriaus lapuose. Pirmiausia užrašykite savo vardą ir pavardę bei rašinio temą arba pasirinkto kūrinio autorių ir pavadinimą.
- Rašykite mėlynai rašančiu parkeriu arba tušinuku, aiškiai ir įskaitomai. Koregavimo priemonėmis naudotis draudžiama.
- Skaitydami tekstus, juose galite rašyti savo pastabas, komentarus ar pan.
- Pasilikite pakankamai laiko perrašyti darbą į švarrašį, nes juodraštis nebus tikrinamas.
- Orientacinė Jūsų darbo apimtis – 2 puslapiai (A4 formato). Vertinant darbą, bus atsižvelgiama ir į apimtį.
- Prieš atiduodami darbą dar kartą atidžiai pasitikrinkite, ar nepalikote klaidų.

Linkime sėkmės!

I. RAŠINYS

*Rašydami rašinį, būtinai turite remtis ne mažiau kaip dviejų autorių kūryba, **vienas** iš jų turi būti iš čia nurodomų autorių:*

- Vincas Krėvė,
- Juozas Aputis,
- Judita Vaičiūnaitė.

Rašinio temos

1. Vaiko pasaulis lietuvių prozoje
2. Žmogus pasirinkimo kryžkelėje
3. Miestas lietuvių poezijoje

*Temą galite susisiaurinti, pasitikslinti, bet ir šiuo atveju būtinai turite remtis ne mažiau kaip dviejų autorių kūryba, **vienas** iš jų turi būti iš nurodytųjų.*

II. TEKSTAI INTERPRETACIJAI

1 tekstas

Saulius Šaltenis

RIEŠUTŲ DUONA

(ištrauka)

Škac, mirtie, škac

Tą dieną, kai gaisras nušvietė padanges, man sprogo užpūliavęs apendiksas ir užliejo visa pilvą. Mane paguldė ant stalo po didele lempa ir paklausė:

– Andriau Šatai, ar jūs mokat skaičiuot?

– Jeigu labai reikia, galiu suskaičiuot iki dešimt, – pasakiau ir ėmiau stropiai skaičiuot, bet susipainiojau ir vėl pradėjau iš naujo.

O tuo tarpu Kaminskių tvartas jau liepsnojo ir ugnis laižė dangų. Mano tėvo brolis Boleslovas Šatas nebuvo nei gaisrininkas, nei ugnies inspektorius, tačiau jis pirmas pasistatė švarko apykaklę ir šoko į liepsnos nasrus. Tą dieną aš įkvėpiau chloroformo ir nė nemirktelėjau, kai man išpjovė apendiksą ir ėmė valyti pilvą. Mano tėvo brolis Boleslovas Šatas nebuvo gaisrininkas, tačiau jis išgelbėjo nuo mirties vieną iš penkių paršiukų. Jam apsmilko švarkas ir nudegė antakiai, ir jis droviai, lyg teisindamasis ir gėdydamasis savo išsišokimo prieš visą miestelį, apgulęs tvorą, pasakė:

– Kai vagis vagia – nors sienos lieka, bet kai ugnis – ničnieko nelieka.

Ir tikrai, kai grįžau namo be apendikso, iš Kaminsko tvarto bebuvo likę vien prisiminimas ir pamatai. Bet vakare, tą pačią dieną, kai tebesmilko degėsiai, mano tėvo brolis Boleslovas nedrąsiai pasibeldė į Kaminsko namo duris. Jis tik norėjo paklausti, ar neatsirado jo akiniai, kuriuos jis pametė per gaisrą, nes be akinių kaip be rankų. Tačiau nepaklausė, nes visa Kaminskių šeima – Kaminskas, jo žmona Kaminskienė, gražiausia ir tyliausia miestelio moteris, ir jų vaikai Liuka ir Peliūkštis – sėdėjo už stalo ir išprakaitavę valgė Boleslovo išgelbėtą paršiuką. Kaminskas nepakvietė Boleslovo prie stalo, tik įpylė degtinės ir paliepė Liukai:

– Nunešk, Liucina, tam žmogui!

Ir Boleslovas išgėrė degtinę ant slenksčio.

– Paduok, Liucina, tam žmogui kaulą užsikąst, – tada įsakė Kaminskas.

Liuką prunkštelėjo ir vėl nutapeno prie slenksčio.

– Vaikeli, negi aš toks juokingas be akinių? – paklausė Boleslovas.

– Nežinau, – pasakė Liuka.

Mano tėvo brolis nepaėmė kaulo, tik paglostė Liukos galvą ir pažiūrėjo savo liūdnom be antakių akim į Kaminską:

– O aš maniau, kad tamsta žmogus.

– Aš irgi maniau, – nusijuokė išprakaitavęs Kaminskas. – Aš gi ir neprašiau nė vieno šokt į ugnį.

Ir užtrenkė duris prieš Boleslovo nosį.

Kai grįžau iš ligoninės, gaisro pelenai seniai jau buvo atšalę ir vėjo išpustyti, ir man buvo labai skaudu, kad negalėjau matyt degančio tvarto, kuriame kažkada pastipo mano senelio Kaminskams parduota karvė.

Ir sugrįžus buvo tikra vasara, tokia, kokia daugiau nepasikartoja gyvenime, ir nors paskui tau būtų dar šimtas vasarų, visos jos atrodo netikros, palyginti su ta vienintele. O kodėl – velniai žino. Kaip šiandien prisimenu ryškia ir saulėtą dieną, riebų ir nustebusį katiną, slystantį įkaitusiu skardiniu stogu, stiklinę ant palangės su juodais barzdos šeriais ir muiluotu vandeniu, panašiu į vakarykščią baltintą kavą. Aš gulėjau hamake tarp dviejų klevų, apmuturiuotas žieminiu paltu ir vilnoniu šaliku, ir jaučiausi atlikęs kažkokį labai svarbų darbą, nes visi man kartojo, kad esu plėšte išplėštas iš šaltų mirties nagų. Mano tėvo brolis Boleslovas ta proga buvo apsivilkęs baltais be apykaklės marškiniais su dryželiais. Tą dieną atrodė, jog visas pasaulis šypsosi man ir džiūgauja, ir tėvo brolis Boleslovas užkabino man ant žieminio palto tris savo medalius ir ordiną. Jis sūpavo hamaką ir grojo lūpine armonikėle, o katinas tuo tarpu slydo miauksėdamas įkaitusia skarda, paskui išsigandęs pažiūrėjo į

mus, ir aš ėmiau juoktis visa gerkle. Mano tėvas su motina išėjo pasižiūrėt į prieangį, kaip aš juokiuos. Jie pagalvojo, kad mane pagaliau sugebėjo prajuokinti tikrai Boleslovas, ir skatindami jį nulinksėjo galvom.

– Boleslovai, – pasakiau, – jeigu aš užmirščiau šitą dieną, tu man visados primink.

– Iš tikrųjų graži diena, – pasakė tada Boleslovas žiūrėdamas į saule tvieskiantį skardinį stogą, ištraukė iš kišenės kažkokį nosinę apsuktą daiktą ir padavė man.

– Aš nenoriu valgyt, – pasakiau.

Boleslovas papūtė lūpinę armonikėlę ir liūdnai nusišypsojo:

– Kai tu gulėjai ligoninėj, aš pasakiau: „Atstok, mirtie, nuo mano brolio vaiko Andriuko Šato – juk jis dar nevalgė riešutų duonos. Škac, mirtie.“

– Škac! – mostelėjau ranka, ir katinas nuslydo nuo skardinio stogo.

Aš atsikandau traškančios tarp dantų, truputį lipnios ir keistos duonos, ir mano burna buvo pilna riešutų kvapo. Boleslovas užgrojo lūpine armonikėle ir viena ranka įsiūbavo hamaką.

– Škac, škac, – uždainavau supdamasis aukštai virš žemės.

Medaliai žvangčiojo ant žieminio palto, ir lengvas, gaivus riešutų duonos kvapas iš mano burnos užpildė visą padangę virš medžių, gaudžiančių telefono stulpų, ratais išvažinėto kooperatyvo kiemo, Finkelšteino kirpyklos ir žibalo krautuvės — ir visų akys nuo to kvapo iš šaltai mėlynų pasidarė šviesiai rudos su dviem šiltom auksinėm kibirkštėlėm.

Šaltenis S. Riešutų duona. Kaunas: Šviesa, 2003. P.5–8

2 tekstas

Vincas Mykolaitis-Putinas

RYTO SAULEI

Sveika būk, ryto saule malonioji,
Tu tyro džiaugsmo motina skaisti!
Šviesias padangių grožybes nešioji
Ir juodai žemei spindulius siunti.

Kalnai tau kelia karūnas liepsnotas,
Tau meldžias girios šlamesiais rimties.
Kiekvienas ryto augalas rasotas
Tau savo žiedą pabučiuot išties.

Ir aš, kaip kalinys iš drėgno urvo,
Į aukštybes dvasia besistiebias,
Nukratęs dulkes juodo žemės purvo,
Per naktį laukiau patekant tavęs.

Sveika būk, saule, gyvasties nešėja,
Kad vėl mane pakilus bučiavai,
Kad vėl, pernakt urve tingiai glūdėję,
Arų sparnai išsitiesė laisvai.

Ir štai einu toliau, tavim apsvaigęs,
Kalnais ir slėniais laisvas kalinys.
Jau išpirkimo aukos baigias, baigias, –
Ir naujas rytas žemę atmainys.

1920

Mykolaitis-Putinas V. Poezija. Vilnius: Vaga, 1973. P.217–218.

3 tekstas

Jonas Biliūnas

NEMUNU

(ištrauka)

O mes plaukiame plačiu Nemunu toliau...

Jau artinas vakaras. Atsibosta man stovinėti, taigi atsisėdu ir pradėdu snausti... Atbudęs matau prieš mane sėdinčią jauną merginą. Tuo pažiūrėjimu tartum – jai ne daugiau per 16–17 metų. Bet pamėlynavę rausvi jos paakiai, akys nuvargusios, nemaloniai blizgančios, ir skruostų raudonumas, matyti, jau ne pačios prigimties, bet tik įvairių tepalų gražinimas, liudija, kad ši mergina yra ne tik mačiusi vargų, bet jau pati ištyrusi ir parsidavinėjimo vaisius. Pastebėjusi, kad į ją žiūriu, šypsosi taip, kaip tat paprastai daro moterys, daug jau mačiusios ir pergyvenusios, bet kurios dar tikisi patraukti prie savęs vyrų širdis. Žiūrėdamas į ją toliau, matau, kad jos šypsojimais lanko beveik visus aplinkui sėdinčius vyrus, – neaplenkia nei jaunučio malonaus veido kunigo, kuris, pastebėjęs įbestas į save jos akis, rausta ir sukasi šalin. Apsitaisiusi ji sodiečių rūbais, balta skarele ant galvos: be abejojimo, tat sodžiaus mergaitė, nelaimingų gyvenimo ir žmonių santykių išmesta iš jų tarpo ir dabar skęstanti purvuose.

„Kur jos gimtinė vieta, kas tokie jos tėvai, kokia jos praeitis?“ – eina per galvą man mintys, bet tokios šaltos, be jausmo, kad mane patį ima šiurpas.

Norėčiau prakalbinti ją, paklausti apie visa, bet aplinkui žmonės, nėra tiek drąsos. Pagaliau žinau, kad sutiktų mane tik nusišypsojimais...

Šitai išsiima ji iš baltos skarelės obuolių ir valgo, paskui duoda du obuoliu arti stovinčiam kareiviui, kitu du – sėdinčiai čia pat moteriškai. Kareivis atideda juos šalin, o moteriškė atsisuka į Nemuną ir visai netikėtai meta upėn.

– Kam tamsta numetei vandenin obuolius? – klausia moteriškės studentė.

– Nenoriu nuo jos obuolių priimti: yra tat paleistuvė ir užsikrėtusi, – atsako pašnibždomis moteriškė, bet tokiu balsu, kad visi aplinkui tą girdi.

„Iš kur ji tai žino?“ – maštau, žiūrėdamas tai į vieną, tai į antrą.

Moteriškės akys žiba piktu džiaugsmu, tarsi ji laiminga tuo, kad viešai gali nužeminti ir apkaltinti merginą. O mergina išrausta kiek, bet šypso kaip ir pirma.

Man daros nemalonu ir net baisu. Kaip nuo baisiausio žmogaus, norėčiau nuo tos merginos pasišalinti, būti toliau, neprisiliesti tenai, kur ji sėdėjo ar turėjo savo rankas padėjus. Jaučiu, kad tokios mintys ne mano vieno, bet ir kitų. Laukiu, kad tik greičiau pasirodytų Kaunas, kad tik greičiau iš to garlaivio galėčiau išlipti. Nudžiungu, kada tamsumoj pasirodo Aleksotas ir Kauno žiburiai.

Galų gale garlaivis, priplaukęs prie uosto, sustoja. Visi pradeda lipti. Instinkto vedamas, nutveriu studentę už rankos ir, iškėtęs akis, žiūriu į tą nelaimingą „paleistuvę“, tarsi norėdamas ir save, ir savo pažįstamą nuo jos apginti, lipant iš garlaivio, jos neprisiliesti „nesusitepti“. Kaip koks akmuo nuo krūtinės nuslenka, kada pasijuntu gatvėje...

Matau, kaip skersgatvio tamsumoje mergina pranyksta, ir einu savo keliu...

Negaliu ir nedrįstu eiti paskui ją, pažiūrėti, kur ir kaip ji nakvos, pas ką ir kaip ji čia, Kaune, gyvena, ką dirba ir kokia baisi, beširdė galybė ją prie tokio gyvenimo privertė. Pagaliau ar būtų iš to kokia nauda?!

Ciurichas, 1905.IV.2

Biliūnas J. Raštai T.1 Vilnius: Vaga, 1980. P.127–129.